

ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΣ
ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣΕΠΙΜΕΛΕΙΑ:
ΓΕΩΡΓΙΑ ΜΑΚΡΗ
ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΤΖΙΤΖΙΚΑΚΗΣ
ΑΓΓΕΛΙΚΗ ΑΓΓΕΛΟΥ

Περὶ μὲν θεῶν οὐκ ἔχω εἰδέναι, οὐθ' ὡς εἰσὶν οὐθ' ὡς οὐκ εἰσὶν οὐθ' ὁποῖοί τινες ἰδέαν. Πολλὰ γὰρ τὰ κωλύοντα εἰδέναι, ἢ τ' ἀδηλότης καὶ βραχυὸς ὢν ὁ βίος τοῦ ἀνθρώπου.

ΔΙΔΑΓΜΕΝΟ ΚΕΙΜΕΝΟ
ΠΛΑΤΩΝΟΣ ΠΡΩΤΑΓΟΡΑΣ (ΕΝΟΤΗΤΕΣ 2n & 3n)
ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

1. Ο Πρωταγόρας ξεκινώντας τη μυθολογική του αφήγηση (ενότητα 2) αναφέρεται στην ύπαρξη θεών (Ὅτε θεοὶ μὲν ἦσαν) και στη δημιουργία των ἔμβιων ὄντων από αυτούς (τυποῦσιν αὐτὰ θεοὶ). Οι συγκεκριμένες απόψεις μπορούν να δικαιολογηθούν στο πλαίσιο του θρησκευτικού αγνωστικισμού του σοφιστή;

2. Με ποιο τρόπο αναπήρωσε ο άνθρωπος, σύμφωνα με τον πρωταγόρειο μύθο (ΕΝΟΤΗΤΑ 3), την ἐλλείψη επαρκούς βιολογικού εξοπλισμού; Να εκληθικεύσετε το περιεχόμενο ὅσων αναφέρει ο μύθος σχετικά με αυτό το ζήτημα.

3. παρανάθημα, οδοστρωτήρας, κατακτητής, υποχώρηση: με ποιες λέξεις του αρχαίου κειμένου (ενότητα 3) σχετίζονται ετυμολογικά οι παραπάνω λέξεις;

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

1. Σύμφωνα με το μύθο του Πρωταγόρα, πριν δημιουργηθούν τα θνητά ὄντα, υπήρξαν σε κάποια στιγμή του χρόνου οι θεοί. Η θεογονία δηλαδή είχε συντελεστεί σε προγενέστερο χρονικό στάδιο, ενώ επίκειται η κοσμογονία, η δημιουργία απ' αυτούς των ἔμβιων ὄντων.

Η συγκεκριμένη φράση όμως δημιουργεί προβληματισμούς, αφού φαίνεται να έρχεται σε αντίφαση με τις θρησκευτικές αντιλήψεις του σοφιστή. Συγκεκριμένα ο Πρωταγόρας ήταν αγνωστικιστής σε θέματα θρησκείας, καθώς γι' αυτόν η ύπαρξη θεών βρισκόταν υπό αμφισβήτηση.

Πίστευε δηλαδή ότι η ύπαρξη των θεών δεν μπορεί να εξακριβωθεί κατά την περιορισμένη διάρκεια του ανθρώπινου βίου. Αυτό βέβαια δεν σήμαινε ότι απέρριπτε την ύπαρξη κάποιας ανώτερης δύναμης, απέφευγε όμως να δώσει στους θεούς κάποια συγκεκριμένη μορφή. Όμως εδώ πρόκειται για μύθο, στον οποίο η παρουσία των θεών έχει αλληγορική έννοια.

Ο Δίας είναι ο λόγος, η λογική, δηλαδή η νομοτέλεια που διέπει τη φύση. Οι ἄλλοι θεοί είναι τα ὄργανα της νομοτέλειας, η οποία ρυθμίζει τις σχέσεις των ὄντων και εξισορροπεί τις ἐλλείψεις τους. Έπειτα, όπως φαίνεται και από τη συνέχεια του μύθου, ο Πρωταγόρας ενδιαφέρεται μάλλον για την εξήγηση της γένεσης του θρησκευτικού συναισθήματος παρά για το θέμα της ύπαρξης των θεών.

Πάντως δεν υποστηρίζει ότι οι θεοί είναι αιώνιοι, αντίθετα δημιουργήθηκαν και αυτοί, απλώς υπήρχαν πριν από τα «θνητά γένη». Κατά συνέπεια, η απόδοση από τον σοφιστή στους θεούς της δημιουργίας ζωής πρέπει να εκληφθεί ως στοιχείο της αφήγησης που συμβάλλει στην όσο το δυνατόν πιο εύκολη πρόσληψή της και στη συνέχεια του μύθου για να θεμελιώσει θεολογικά τη θέση του για την πολιτική αρετή.

2. Ο Επιμηθέας κατά τη διανομή των θεϊκών δώρων διαπράττει το σφάλμα να αφήσει τον άνθρωπο χωρίς επαρκή βιολογικό εξοπλισμό, με αποτέλεσμα να κινδυνεύει με αφανισμό. Ο Προμηθέας λοιπόν, θέλοντας να επανορθώσει το σφάλμα του αδελφού του, υφαρπάζει από το κοινό εργαστήριο του Ηφαίστου και της Αθηνάς και χορηγεί στον άνθρωπο δύο θεϊκές ιδιότητες, που δεν προορίζονταν εξ αρχής για κανένα ἔμβιο ὄν.

Οι ιδιότητες αυτές ήταν: η «ἐντεχνος σοφία» της Αθηνάς, δηλαδή η θεωρητική γνώση ή διαφορετικά η νόηση, η οποία είναι απαραίτητη για την άσκηση κάθε τέχνης και την ανάπτυξη κάθε επιστήμης.

Συσχετίζεται κυρίως με τη δεξιότητα και την εμπειρία σε κάποια τέχνη και όχι με τη γνώση των επιστημών και τη φιλοσοφία. Η «ἔμπυρος τέχνη» του Ηφαίστου, δηλαδή οι πρακτικές/ κατασκευαστικές τέχνες, και ιδιαίτερα οι μεταλλουργικές, για την άσκηση των οποίων απαιτείται η χρήση της φωτιάς.

Η απόκτηση των παραπάνω θεϊκών ιδιοτήτων επέτρεψε στο ανθρώπινο είδος όχι μόνο να επιβιώσει, όπως τα υπόλοιπα ἔμβια ὄντα, ἀλλὰ και να ξεχωρίσει από αυτά, δημιουργώντας σταδιακά έναν αξιόλογο τεχνικό και πνευματικό πολιτισμό και να κατακτήσει μια ανώτερη ποιότητα ζωής. Η ικανότητα μάλιστα του ανθρώπου να σκέπτεται και, χάρη στη δυνατότητά του αυτή, ν' ασκεί τις πρακτικές τέχνες και ν' ασχολείται με τις επιστήμες αποτελεί μέρος της αρχικής του φύσης. Παρουσιάζεται δηλαδή ως ἔμφυτη ικανότητα, εφόσον την απέκτησε, χάρη στον Προμηθέα, πριν από την εμφάνισή του στη γη. Οι δύο αυτές ιδιότητες συνδέονται ἄρρηκτα μεταξύ τους, καθώς αποτελούν το συνδυασμό θεωρητικών και πρακτικών γνώσεων, πνευματικής και χειρωνακτικής

 εκδόσεις
Πουκαμισάς

κυκλοφορούν

Πλάτωνος **Πρωταγόρας****Πολιτεία** ΠλάτωνοςΑριστοτέλης **Ηθικά Νικομάχεια**Αριστοτέλης **Πολιτικά**

Γ' Λυκείου – Θεωρητική Κατεύθυνση

Π. Τζιτζικακίης

**Αρχαία Ελληνική
Θεματογραφία**

Γ' Λυκείου – Θεωρητική Κατεύθυνση

Β. Γεωργέλης

Ιστορία

Γ' Λυκείου – Θεωρητική Κατεύθυνση

Δ. Μαλέσης

Λατινικά α' & β' τόμος

Γ' Λυκείου – Θεωρητική Κατεύθυνση

Ε. Καϊάφα, Ε. Τσαμίλη

Λατινικά

Β' Λυκείου – Θεωρητική Κατεύθυνση

Ε. Καϊάφα, Ε. Τσαμίλη

Συντακτικό της Αρχαίας

Ελληνικής Γλώσσας

Γ. Μακρή, Δ. Ποταμιάνου

Αρχαία Ελληνική Γλώσσα

Α' Γυμνασίου

Κ. Κοντομηνά, Σ. Μαχαίρα, Π. Μπέρτσος

δραστηριότητας και παρέχουν στον άνθρωπο τη δυνατότητα δημιουργίας τεχνικού πολιτισμού.

Σύμφωνα με τη μυθολογία ο Ήφαιστος και η Αθηνά ήταν πολύ στενά συνδεδεμένοι μεταξύ τους, αφού εργάζονταν στον ίδιο χώρο. Η Αθηνά αντιπροσωπεύει τη θεωρητική γνώση και ο Ήφαιστος την πρακτική. Σε πολλά μέρη μάλιστα της αρχαίας Ελλάδας υπήρχαν κοινές γιορτές και ιερά αφιερωμένα σ' αυτούς τους δύο θεούς.

Ο Προμηθέας όμως ήθελε να παράσχει στον άνθρωπο και μιαν άλλη «τέχνη» ή «σοφίαν», ανώτερης ποιότητας από εκείνες της Αθηνάς και του Ηφαίστου. Η τέχνη αυτή φυλάσσόταν στην κατοικία του Δία, η πρόσβαση όμως στο συγκεκριμένο χώρο ήταν αδύνατη για τον Τιτάνα, καθώς τον φρουρούσαν συνεχώς «φυλακὰι (φύλακες) φοβεραί», η βία και το κράτος.

Η «σοφία» αυτή, που τελικά δεν χορηγήθηκε στον άνθρωπο πριν την εμφάνισή του στη γη, ήταν η πολιτική αρετή, η ικανότητα δηλαδή συγκρότησης πολιτικών κοινωνιών και αρμονικής συμβίωσης σε αυτές. Επομένως, σύμφωνα με τον πρωταγόρειο μύθο, η πολιτική αρετή δεν ανήκει στις πρωταρχικές, έμφυτες ιδιότητες του ανθρώπινου είδους, γι' αυτό και θεωρείται διδακτή.

3. παρανάηωμα: καταναήωσας, οδοστρωτήρας: ἄστρωτον, κατακτητής: κτητήν, υποχώρηση: ἐνεχώρει

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ (Αἰσχύνης, Κατὰ Τιμάρχου, 177)

Ἦς δ' ἐν κεφαλαίῳ εἰρῆσθαι, ἐὰν μὲν κολλᾶζετε τοὺς ἀδικοῦντας, ἔσονται ὑμῖν οἱ νόμοι καλοὶ καὶ κύριοι, ἐὰν δ' ἀφιήτε, καλοὶ μὲν, κύριοι δ' οὐκέτι. Ἦν δ' ἔνεκα ταῦτα ῥέγω, οὐκ ὀκνήσω πρὸς ὑμᾶς παρησιάσασθαι. Ἔσται δ' ὁ λόγος ἐπὶ παραδείγματος. Διὰ τί οἴεσθε, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τοὺς νόμους μὲν καλῶς κείσθαι, τὰ δὲ ψηφίσματα εἶναι τὰ τῆς πόλιως καταδεέστερα, καὶ τὰς κρίσεις ἐνίοτε τὰς ἐν τοῖς δικαστηρίοις ἔχειν ἐπιπλήξεις; Ἐγὼ τὰς τούτων αἰτίας ἐπιδείξω.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

1. Να μεταφράσετε το κείμενο που σας δίνεται.
2. **καλοί:** να κληθεί στο συγκριτικό βαθμό στο γένος και στον αριθμό που βρίσκεται.
3. Να γράψετε τους ζητούμενους τύπους για τις παρακάτω λέξεις που σας δίνονται:
ἀφιήτε: το β' ενικό πρόσωπο προστακτικής στην ίδια φωνή και χρόνο
ἔχειν: γ' ενικό και α' πληθυντικό ευκτικής αορίστου β' στην ίδια φωνή
οἴεσθε: εγκλιτική αντικατάσταση στο β' ενικό πρόσωπο
4. Να αναγνωριστεί ο υποθετικός λόγος της πρώτης περιόδου του κειμένου και να μετατραπεί ώστε να δηλώνει την αόριστη επανάληψη στο παρελθόν.

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

1. Και για να μιλήσω ανακεφαλαιώνοντας αν από τη μια τιμωρείτε όσους αδικούν, οι νόμοι θα είναι ορθοί και κυρίαρχοι σ' εσάς, αν από την άλλη αμελήσετε (να τους τιμωρείτε) θα είναι αφενός (οι νόμοι) ορθοί, όχι όμως κυρίαρχοι. Και αυτά για τα οποία μιλήω, δεν θα δειλιάσω να εκφράσω με ελευθερία λόγου ενώπιόν σας. Και ο λόγος μου θα στηριχθεί σ' ένα λογικό επιχείρημα. Για ποιο λόγο νομίζετε, άνδρες Αθηναίοι, ότι οι νόμοι από τη μια ισχύουν με σωστό τρόπο, ενώ από την άλλη τα ψηφίσματα είναι κατώτερα από την πόλη, και μερικές φορές οι αποφάσεις στα δικαστήρια δίνουν αφορμή για επικρίσεις; Εγώ θα σας παρουσιάσω τις αιτίες γι' αυτά.
2. **καλοί:** καληθιόνες-καληθίους, καληθίωνων, καληθίοσι(ν), καληθιονας-καληθίους, καληθιονες-καληθίους
3. **ἀφιήτε:** ἄφες ἔχειν: σχοίην, σχοίημεν-σχοῖμεν οἴεσθε: οἴει, οἴη, οἴοιο, οἴου
4. **υπόθεση:** ἐὰν κολλᾶζετε (υποτακτική) και ἐὰν ἀφιήτε /ἀπόδοση: ἔσονται (οριστική μέλλουσα): ευθύς, σύνθετος στην υπόθεση που δηλώνει το προσδοκώμενο
 Μετατροπή σε αόριστη επανάληψη στο παρελθόν: εἰ κολλᾶζοιτε – εἰ ἀφιείτε / ἐγένοντο (ἄν)

ΒΙΟΓΡΑΦΙΕΣ

Πλάτων (427 π.Χ. - 347 π.Χ.)

Ο Πλάτων ήταν αρχαίος Έλληνας φιλόσοφος από την Αθήνα, ο πιο γνωστός μαθητής του Σωκράτη και δάσκαλος του Αριστοτέλη. Το έργο του με τη μορφή φιλοσοφικών διαλόγων έχει σωθεί ολόκληρο (του αποδίδονται ακόμα και μερικά νόθα έργα) και άσκησε τεράστια επιρροή στην αρχαία ελληνική φιλοσοφία και γενικότερα στη δυτική φιλοσοφική παράδοση μέχρι τις ημέρες μας. Κύριος οικοδόμος της φιλοσοφίας, οδηγητής είτε προάγγελος των μεταγενεστέρων προβάσεων της, εμπνευστής άμεσα ή έμμεσα των σπουδαιότερων κοινωνιοπολιτικών οραματισμών. Ο Πλάτων, μεταξύ άλλων, έγραψε την Απολογία του Σωκράτους,[1]α['] η οποία θεωρείται ως μια σχετικά ακριβής καταγραφή της απολογίας του Σωκράτη στη δίκη που τον καταδίκασε σε θάνατο, το Συμπόσιο όπου μιλά για την φύση του έρωτα, [2] στον «Πρωταγόρα» μεταξύ άλλων θεμελιώνεται θεωρητικά η αρχή της «πρόληψης» που δεν λαμβάνει την ποινή ως απολύτως «ναυπαροδοτική»,[3]στον «Παρμενίδη» και «Θεαίπτο» θεμελιώνει την αντικειμενικότητα του λόγου και της ιδέας, ενώ σε δύο μακρούς διαλόγους: την Πολιτεία και τους Νόμους, περιέγραψε την ιδανική πολιτεία.

Μαΐου

εκδόσεις **ΠΟΥΚΑΜΙΣΑΣ**

κυκλοφορούν

Βιολογία
 Γ' Λυκείου
 Γενικής Παιδείας
 Ν. Λαζαράκη,
 Ι. Σαράντος

Βιολογία
 Γ' Λυκείου
 Θετική Κατεύθυνση
 Ν. Λαζαράκη

